

CULTURAL HISTORICAL MEMORIES AND OBJECTS AND THEIR NATURE ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM IN THE MUNICIPALITY OF BEROVO

Vladimir Kitanov

University “Goce Delcev” Stip, vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Abstract: Tourism is one of the largest and fastest growing economies in the world, which began to develop in the early twentieth century as an activity in which only a small group of property people can enjoy. Today, tourism is gradually becoming a mass phenomenon. Tourism, as a branch, occupies a significant place in the global economy, as its development improves not only the conditions for staying tourists but also the living conditions of the local population.

We live in a small country, but it is abundant with too many natural beauties that enable the development of this branch. These beauties are not sufficiently used for tourism promotion of the country in the world (especially the eastern part of the country).

Few people are familiar with the magnificent localities, beauties and potentials of the Mallesh - Pijanec region, a region that has great potential and capacity for tourism development, local initiatives, events and events that can be recognized locally, nationally and internationally.

In addition to the natural treasures of this region that will "restore" your physical strength, the Berovo municipality is the end of the largest number of churches and monasteries that will help you find peace of mind and tranquility.

Keywords: rural tourism, economy, monuments, buildings, economic development.

КУЛТУРНО-ИСТОРИСКИТЕ СПОМЕНИЦИ И ОБЈЕКТИ И НИВИОТ ИМПАКТ ВРЗ ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ ВО ОПШТИНА БЕРОВО

Владимир Китанов

Универзитет “Гоце Делчев”, Штип, vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Резиме: Туризмот е една од најголемите и најбрзо растечките стопански гранки во светот, која започна да се развива во почетокот на дваесеттиот век и тоа како активност во која можат да уживаат само мала група на имотни луѓе. Денес, туризмот постепено прераснува во масовна појава⁷². Туризмот, како гранка, зазема значајно место во глобалната економија бидејќи со неговиот развој се подобруваат не само условите за престој на туристите туку и условите за живеење на локалното население.

Живееме во земја која е мала по големина, но изобилува со преголеми природни убавини кои овозможуваат развој на оваа стопанска гранка. Тие убавини не се доволно искористени за туристичка промоција на земјата во светот (особено источниот дел од земјата).

Малкумина луѓе се запознаени со прекрасните локалитети, убавини и потенцијали на регионот Малеш - Пијанец, регион кој има голем потенцијал и капацитет за развој на туризмот, локални иницијативи, настани и манифестации кои можат да бидат препознатливи на локално, национално и интернационално ниво.

Покрај природните богатства на овој крај кои ќе ви ја „вратат“ физичката сила, Беровската општина претставува крај со најголем број цркви и манастири кои ќе ви помогнат да најдете душевен мир и спокојство.

Клучни зборови: рурален туризам, економија, споменици, објекти, економски развој.

⁷² Според најновите податоци на Светската организација за туризам, заработувачката од меѓународниот туризам го достигнува својот максимум во 2000 година и изнесува 476 милијарди УС\$. Оваа заработувачка е поголема од онаа што се заработува со извоз на нафтени производи, моторни возила, телекомуникациска опрема или било која друга дејност во светски рамки.

Малешевијата располага со огромен туристички потенцијал кој сè уште не е искористен, иако во последните години се забележува подем во овој сектор. Гостите во Берово и во околните туристички населби престојуваат најмногу за викенд, посебно за новогодишните, за велигденските празници и за првوماјските празници, а за време на летниот период се задржуваат просечно по 4-7 дена.

Најголем број од посетителите се домашни туристи, но во последните 2 години и бројот на странските туристи е во пораст (претежно странци на мисија во Македонија, како и организирани тури на Холандски туристи). Гостите најголем интерес покажуваат за чистиот воздух, мирната и тивка околина и можностите за одмор и релаксација, вклучувајќи ги и прошетките во планина, но не е мал ни бројот на оние кои доаѓаат во Берово поради здравствени причини.

Околу 20 фирми се активни во секторот на туризам и угостителство, со 125 вработени и околу 100 сезонски работници. Овој сектор е во експанзија во последните години и има перспективи за иден развој. Берово располага со 5 угостителски објекти кои имаат капацитет од 97 соби и 238 легла. Овие угостителски објекти вработуваат 43 вработени. Бидејќи податоците се од 2008 год. кога е извршен последен попис на угостителството од страна на заводот за статистика на Р.Македонија не е земен во предвид комплексот Аурора. Кога ќе се земат во предвид капацитетот за сместување на приватните викендички кои имаат капацитет на околу 200 легла заедно со 120 те легла кои ги има капацитетот Аурора тогаш можеме да кажеме дека Берово располага со капацитет за сместување од некаде 550 легла.

Покрај природните богатства на овој крај кои ќе ви ја „вратат“ физичката сила, Беровската општина претставува крај со најголем број цркви и манастири кои ќе ви помогнат да најдете душевен мир и спокојство.

Првата манастирска *црква „Св.Архангел Михаил“* во Берово е изградена во периодот од 1815 до 1818 година. Осветена е во 1818 година, а на нејзиното осветување присуствувал и македонскиот христијански просветител Јоаким Крчовски. Стилот во кој е изградена црквата, зидана од камен, е автентичен пример за македонската архитектура од 19 век.

За градењето на црквата и манастирот нема посигурни историски податоци, но едно е сигурно: градењето на црквата се одвивало под многу тешки услови. Еве што ни кажува една од легендите:

Во почетокот на XIX век Берово било селска населба со околу двесте куќи и само со една мала и дотраена црква. Затоа тогашните поугледни беровчани решиле да изградат нова црква на местото наречено Могила. Парохискиот свештеник, поп Пецо, бил задолжен да обезбеди дозвола за градба од Укуматот што се наоѓал во Радовиш. Валијата дал дозвола за градба, но под многу тешки, речиси неостварливи услови. Имено, црквата да биде изградена ниско под нивото на патот и да не се гледа, градењето да заврши за четириесет дена, а поп Пецо, најмалата своја ќерка, Султана, да ја даде во харемот. Условите не ги обесхрабриле Беровчани во нивната намера. Со голем труд и пожртвуваност на верниците црквата била изсидана и покриена со камени плочи за четириесет дена. За да не биде забележлива, надворешниот ѕид бил премачкан со саѓи и со вар. Кога видел валијата дека црквата е изградена над земјата по истекувањето на рокот, многу се налутил, и наредил тројцата црковни настојници веднаш да бидат убиени пред црквата, а бидејќи Султана избегала во Кустендил, поп Пецо бил затворен. Тој бил пуштен од затвор по три години, а неговата ќерка се вратила во Берово кога разбрала дека комитите го убиле валијата.

Манастирот „Св.Архангел Михаил“ е основан 1818 година и во него монашкиот живот никогаш не згаснал ниту во еден момент. Манастирските конаци се изградени триесет години по изградбата на црквата, т.е 1849 год. За овие 155 години, во овој манастир живееле 110 монахињи (калуѓерки). Во моментов живеат само 2. Во првата половина од 19 век, во конаците почнало да се работи првото црковно училиште. Во 1859 год. Познатиот преродбеник Јоаким Крчовски, училиштето го предал на женската манастирска заедница, која била формирана 1850 год., а денес овде може да се најдат голем број на текстови и книги од 19 и 20 век.

Во склоп на манастирскиот комплекс се наоѓа и историскиот музеј на град Берово, во кој има фотографии, документи, географски карти и старо оружје од историското минато на Македонија и Малешевијата, како на пример од периодот на Разловечкото (1876) и Креснеското востание (1878). Во историскиот музеј се сместени спомен соби на Атанас Раздолов и Никола Петров – Русински, и двајцата Малешевци, учесници во Илинденското востание. Во музејот има и поставка во која се зборува за развитокот на НОВ во Малешевијата и формирањето на 50 и 51 дивизија и Струмичко-Брегалничкиот

корпус. Беровскиот манастир „Св. Архангел Михаил“ и женската сестринска заедница одиграле голема улога во духовноста, просветеноста и ослободителните идеи на народот во Малешевијата. Некогаш надвор од градот, денес женскиот манастир посветен на *Свети Архангел Михаил* се наоѓа на излезот од Берово, на патот што води кон браната и езерото. Главната порта гледа кон градот, а останатите две - кон реката и боровата шума. Самиот влез низ големата дрвена порта го внесува посетителот во еден поинаков свет-Светот на молитвата. Црквата со голем трем, изградена во архитектурен опус од XIX век, доминира во манастирскиот двор. Во полутемнината на нејзината внатрешност кандилата ги осветлуваат ликовите на светителите, насликани во карактеристичен стил што отстапува од византиските канони. Од првобитниот иконостас сочувана е само една икона со претставата на Светиот пророк Ное, дело на иконописецот Георги Велјанов од Струмица, изработена во 1818 година. Од 1899 до 1920 година во манастирот работел и зографот Гаврил Атанасов-Беровец. Целивната икона Успение на Богородица е дело на зографот Григорие Пецанов од Струмица, изработена во 1878 година. Конакот е разигран. Привлекува со топлината на присуството на дрвото, обликувано во староградски стил од XIX век Освен последната монахиња од претходната лоза, во манастирот живеат две монахињи, коишто со благослов на митрополитот Наум Струмички дојдоа од Велјушкиот манастир. Сестринството во овој манастир изработува икони во византиски стил, за иконостаси, или по нарачка. Почетоците на возобновувањето на фрескописот во македонските манастири се направени токму во ова сестринство.

Навистина реткост, манастирот е пристапен и отворен за духовните потреби на секој добронамерен посетител. Во разговорот со старешината на манастирот, сестра Макрина, во топла атмосфера крај каминот во библиотеката, многумина ќе пронајдат одговор на разни духовни прашања и поддршка, разбирање, инспирација.

Црквата „Рождество на Пресветла Богородица“ е изградена во 1912 година, а е осветена во 1922. Во 1930 г. била изградена камбанарија. Има облик на еднокорабна градба од поголеми размери, со полукружна апсида однадвор. Во внатрешноста, во горниот дел завршува со рамна таваница, зелено обоена, со тоа што делот од централниот простор е повисок и има украсни полиња. Главниот влез е откај западната страна, а јужниот е откај олтарниот простор (на северната страна влезот во галеријата сега е засидан).

Секоја година во оваа црква, на 28 август, се прославува големиот верски празник „Голема Богородица“ и овде присуствуваат околу 15.000 верници и се подготвува заеднички ручек (курбан), во околу 100 казани.

Не помалку е посетена и црквата „С. Илија“, која се наоѓа во близина на претходно споменатата црква и исто така и овде на верскиот празник Илинден се подготвува курбан.

Во близина на селото Русиново⁷³, оддалечено 7 км од градот Берово, на 5 км од селото се наоѓа врвот Петлец на 1357 м надморска височина, каде во 1906 год е убиен големиот македонски револуционер Даме Груев.

Од тука потекнува и револуционерот и социјалист Никола Петров-Русински. Во ова село сеуште се негува сточарството и производството на овчо сирење, како и дел од традиционалните занаетив - пред се копаничарството, изработка на буриња и бочви, ракотворби од волна и памук.

Во селото може да се посети црквата *“Св. Петка“* која е од првата половина на 19 век.

Позначајни објекти, споменици, спомен плочи и спомен обележја во Малешевијата и во Берово, се:

- ⇒ Стогодишната училишна зграда, во Берово, во која работело егзархиското училиште;
- ⇒ Споменикот на 50. Дивизија во селото Митрашинци, подигнат на местото на нејзиното формирање, на 17.09.1944 год.
- ⇒ Споменикот на водачот на Разловечкото и на Кресненското востание Димитар Поп Ѓеорѓиев - Беровски, дело на познатиот академски вајар Илија Аџиевски.
- ⇒ Спомен-обележјето на стреланите граѓани од страна на Германците, на 03.10.1944 год., кај игралиштето на ФК "Малеш", во Берово.
- ⇒ Спомен-плочата на Обозна, за битката помеѓу партизаните и една единица на бугарската војска, во време на Мајската офанзива 1944 год.

⁷³ Село Русиново има 1500 жители и е најголемото село во општината

- ⇒ Спомен-обележјето во Суви Лаки, каде е формирано партиското поверенство за Малешево на 10.05.1942 год.
- ⇒ Спомен бистата на Јане Сандански, во с. Смојмирово, или поточно на раскрсницата меѓу Берово, Пехчево и Ваница, и др.

Во Берово постои и *музеј*, за кој објект беровчани сентиментално се врзани бидејќи е еден од препознатливите елементи на градот. Од неговата изградба, на крајот на 19-от век, па до осумдесетите години на минатиот век имаше различна намена, секогаш поврзана со дел од административните функции на градот - училиште, суд, библиотека. За жал, после тоа беше оставен на забот на времето, кој го претвори во непријатна глетка во самиот центар на Берово, опасна зона за пешаците поради елементите кои паѓаат и прашање на времето е моментот кога зградата ќе се урне. Се надеваме дека овој објект ќе ја доживее својата реставрација и ќе заживее.

Секоја година во месец август во Берово се организира и меѓународен фолклорен фестивал „*Малешевски фолклорни средби*“, на кој домаќин е КУД „Димитар Беровски“ од Берово, а земаат учество фолклорни состави од Р. Македонија, Р. Бугарија, Р. Србија и пошироко.

Од 2003 година, во оваа општина континуирано се одржува и *Ликовна колонија Берово*, која има меѓународен карактер, со учество на уметници од Македонија, Бугарија и Србија. Делата секоја година се изложуваат во Берово, како и во повеќе градови низ Македонија.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Белдедовски, З. (2005). Баргала Водич, Национална установа завод за заштита на спомениците на културата и музеј, Штип.
- [2] Димитров, Н. (2012). Просторно планирање (авторизирани предавања за интерна употреба на додипломски студии), Штип.
- [3] Јаковлев, З. (2009). Алтернативен туризам (авторизирани предавања за интерна употреба на додипломски студии), Гевгелија-Штип.
- [4] Јаковлев, З. (2010). Анимација во туризмот, Богданци.
- [5] Китанов, В (2010). Развој на руралниот туризам во регионот Малеш- Пијанец, Штип.
- [6] Котески, Ц. (2011). Истражување на туристичкиот пазар (авторизирани предавања за интерна употреба на додипломски студии), Штип- Гевгелија.
- [7] Мариноски, Н (2006). Туристичка географија, Охрид.
- [8] Методијески, Д. (2013). Екотуризам (авторизирани предавања за интерна употреба на постдипломски студии), Скопје.
- [9] Министерство за животна средина и просторно планирање (2010). Национална стратегија за одржлив развој во Република Македонија дел I/II (2009 - 2030), Скопје.
- [10] Министерство за економија, сектор за туризам (2012). Национална стратегија за рурален туризам 2012-2017, Скопје.
- [11] Министерство за животна средина и просторно планирање (2016). Просторен план на Источен плански регион 2013-2030, Скопје.
- [12] Ташков, Н. (2004). Туристичките вредности на бањите во Република Македонија, Штип.
- [13] Тунтев, З. (2007). Туристичка дестинација, Охрид.